

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2017/18:4158

av Emma Henriksson m.fl. (KD, M, C, L)

med anledning av prop. 2017/18:221 Klassificering av nya psykoaktiva substanser

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över ett införande av generisk klassificering av psykoaktiva substanser och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Familjeklassificering eller generisk klassificering av psykoaktiva substanser är komplicerat. Det slår betänkandet av Utredningen om nätdroger m.m. fast med all tydlighet.¹ Men, bara för att något är svårt så ska det inte få leda till att man underlåter att försöka finna konstruktiva lösningar. Vi måste gemensamt pröva alla metoder för att nå fram till ett effektivare förfarande än i dag att kunna narkotikaklassa de ständigt nya livsfarliga substanser som tas fram och säljs med allt högre dödlig hastighet via nätet.

Regeringens förslag i denna proposition tillstyrker vi, men dessa förslag är inte tillräckliga. Det är därtill hoppingsivande att regeringen skriver att den ska initiera en ny bred analys av frågan om vilka åtgärder som kan vidtas för att mer effektivt möta problemet med nya psykoaktiva substanser som inte ännu är narkotikaklassade.

Detta räcker emellertid inte. Varje vecka året runt dör en eller flera människor i Sverige av nya nätdroger som ännu inte är klassade som narkotika. Det är totalt oacceptabelt. Ungefär två nya s.k. nätdroger upptäcks varje vecka inom Europeiska unionen. Samtidigt inträffar omkring fyra allvarliga drogrelaterade förgiftningsfall varje dag i Sverige.² Ständigt. Vecka efter vecka, månad efter månad.

Politik handlar till betydande del om att prioritera och om att välja vilka områden man lägger mer tonvikt på. Vi vill pröva alla vägar som är möjliga för att nå fram till ett

¹ Källa: Klassificering av nya psykoaktiva substanser, SOU 2016:93.

² Källa: Karolinska institutet, professor Anders Helander.

effektivare förfarande och handläggning av att förbjuda substanser som är att likställa med narkotika.

Nätdroger är i dag ofta olika former av substanser av fentanyler som är fullkomligt livsfarliga. Furanylfentanyl är t.ex. en smärtstillande opioid som är ungefär 100 gånger starkare än morfin och 40 gånger starkare än rent heroin. En dos omfattar mindre än ett saltkorn. En dos för en människa av denna opioid på tre saltkorn räcker för att man ska dö. Det innebär att det är en oerhört liten skillnad – helt livsavgörande – mellan en brukbar dos och en dödlig dos.

Vårt mål om ett narkotikafritt samhälle står fast. Det handlar om grundläggande värderingar. Om vilka signaler vi gemensamt vill sända till våra barn och unga. Samtidigt handlar det i vardagen rent faktiskt om liv eller död. Om vi ska låta unga människor dö helt i onödan medan samhället tittar på därför att det är svårt och komplicerat att genomföra förändringar av narkotikaklassning. Vi står alltid som en stark garant för en pålitlig rättsstat. Vi väljer samtidigt att se möjligheterna att finna nya vägar framåt i syfte att få till stånd en effektivare klassning av substanser som är att likställa med narkotika.

Generisk klassificering – möjligheter och svårigheter

Utredningen om nätdroger skulle enligt direktiven analysera möjligheterna att effektivisera klassificeringsprocessen gällande narkotika och hälsofarliga varor och även undersöka andra åtgärder för att kunna åstadkomma en förbättring av nuvarande situation att i Sverige snabbt kunna kontrollera nya psykoaktiva substanser.³

Utredningens bedömning och slutsats landade i att regleringen av narkotika och hälsofarliga varor inte bör ske genom s.k. generiska definitioner. Detta i den betydelsen att de psykoaktiva substanserna klassificeras utifrån deras kemiska grundstruktur.

Utredningen menar att det i dag inte är möjligt att konstruera kemiska grundstrukturer som med säkerhet uppfyller dagens kriterier för klassificering som narkotika eller s.k. hälsofarliga varor. Det vill säga att de exempelvis har euforiserande effekter. Därmed skulle möjligheterna att i förväg avgöra om en substans är tillåten eller otillåten starkt begränsas med generiska definitioner.⁴

Utredningen anser därmed att ett system med generisk klassificering skulle bli oprecist och oförutsebart. Olika substansers rättsliga status skulle dessutom kunna variera över tid beroende på rådande kunskapsläge. Därför talar övervägande skäl emot att införa generiska definitioner, detta med tanke på de rättssäkerhetskrav som ställs på en straffrättslig reglering.

Vi vill emellertid att det genomförs en mer djupgående analys av gjorda erfarenheter från de länder som redan har infört familjeklassificering eller generisk klassificering i sin lagstiftning. Det som är möjligt att genomföra gällande klassificering i länder såsom Norge, Danmark, Irland och Storbritannien borde vara möjligt att införa även utifrån en svensk kontext.

Erfarenheter från länder som infört generisk klassificering

Den norska narkotikalagstiftningen gör det möjligt att reglera ämnen genom uppräkningslistor av både specifika ämnen och grupper av ämnen, dvs. genom generiska definitioner. I

³ Källa: Kommittédirektiv 2015:102.

⁴ Källa: Klassificering av nya psykoaktiva substanser, SOU 2016:93, s. 22–23.

Norge kan substanser som inte har psykoaktiva effekter ändå komma att omfattas av definitionen av narkotika.⁵

Den danska narkotikalagstiftningen möjliggör också reglering av ämnen genom uppräknade specifika ämnen och även grupper av ämnen, dvs. genom generiska definitioner. Så som bestämmelsen är utformad är det även i Danmark möjligt att substanser som inte har euforiserande egenskaper ändå anses utgöra narkotika.⁶

Narkotikalagstiftningen i Storbritannien är i huvudsak sammanfattad i the Misuse of Drugs Act. De ämnen som omfattas av lagstiftningen framgår av bilagor till lagen. Ämnena är indelade i tre kategorier, A, B och C. Den indelningen är främst baserad på skadlighet. I kategori A förtecknas de ämnen som medför strängast straff vid ett olovligt förfarande. Det rör t.ex. heroin och kokain. Det finns både individuellt uppräknade substanser och grupper av substanser, dvs. generiska definitioner. Specifika substanser, som i och för sig ingår i en grupp av substanser men som ändå inte ska omfattas av regleringen, är normalt sett undantagna och specifikt uppräknade redan i den generiska definitionen.⁷

Remissopinionen är delad

Remissinstanserna är överlag försiktiga och många stannar vid slutsatsen att behålla det nuvarande systemet.

Svea hovrätt exempelvis delar utredningens bedömning att regleringen av narkotika och hälsofarliga varor inte bör ske genom generiska definitioner med hänsyn tagen till de rättssäkerhetskrav som måste ställas på en straffrättslig reglering.

Karolinska institutet anser att det är bra att utredningen föreslår att behålla enskild substansklassning av nya psykoaktiva substanser. Små skillnader i kemisk struktur, menar Karolinska institutet, kan ha stora konsekvenser för farmakologiska eller toxiska effekter, vilket gör att ett system med generisk klassning i och för sig blir offensivt, men samtidigt trubbigt och kommer att inkludera substanser utan narkotiska effekter. Institutet anser vidare att ett sådant system inte heller kan vara heltäckande, då helt skilda strukturer kan ge liknande biologiska effekter.

Hovrätten för Västra Sverige delar utredningens analys att det finns tungt vägande skäl emot användande av en generisk definition i samband med klassificering för reglering av narkotika och hälsofarliga varor. Inte minst den förutsebarhet och klarhet som krävs för att en sådan straffrättslig reglering ska motsvara grundläggande rättssäkerhetskrav gör att denna reglering är olämplig.⁸

Det finns emellertid också remissinstanser som har intagit motsatt ståndpunkt. Det handlar exempelvis om Svenska Narkotikapolisföreningen som anser att den snabbt ökande handeln med analoger som påminner om en annan substans med känd kemisk struktur och effekt motiverar generisk klassning av narkotika och hälsofarliga varor.

Detsamma gäller Svenska Kemisamfundet som anser att generisk klassificering bör införas eftersom det nuvarande systemet medför avsevärda fördröjningar. Därtill krävs det stora insatser från myndigheter innan psykoaktiva substanser kan förbjudas. Svenska Kemisamfundet pekar även på att det är av intresse att svenska lagar och förordningar

⁵ Källa: Klassificering av nya psykoaktiva substanser, SOU 2016:93, s. 147 och 167.

⁶ Källa: Klassificering av nya psykoaktiva substanser, SOU 2016:93 s. 146 och 166.

⁷ Källa: Klassificering av nya psykoaktiva substanser, SOU 2016:93 s. 149–150.

⁸ Källor: Remissvaren från Svea Hovrätt, Karolinska institutet samt Hovrätten för Västra Sverige.

överensstämmer med besluten i omgivande länder såsom Norge, Danmark, Irland och Storbritannien som redan har infört generiska definitioner.⁹

Lunds universitet anför att de saknar tydliga förklaringar av regeringen till att generisk klassificering kunnat genomföras i andra länder men inte kan implementeras i Sverige.¹⁰

Rädda människoliv – det allra viktigaste

Regeringen skriver att något system med generisk klassificering inte bör införas med nuvarande kunskapsunderlag. Regeringen påpekar dock att den kommer att initiera en ny bred analys av frågan om vilka åtgärder som kan vidtas för att mer effektivt möta problemet med nya psykoaktiva substanser som inte utgör narkotika eller hälsofarliga varor. En sådan analys ska innefatta möjligheterna att införa förbud mot hela grupper av likartade substanser.

Detta torde då innebära att regeringen även avser familjeklassificering eller generisk klassificering. Det är emellertid ytterst oklart när denna analys ska påbörjas och slutföras. Därtill hur den ska genomföras. Tiden går och under den tiden finns det stora risker att många fler framför allt unga människor går en onödig död till mötes.

Vi anser att det allra viktigaste är att med alla tänkbara medel försöka rädda människoliv som riskerar att gå till spillo bl.a. på grund av en passiv hållning gällande att pröva alla möjligheter att införa generisk klassificering av psykoaktiva substanser.

Det är ingen slump att narkotikapoliser vill införa detta. De ser vad dessa substanser gör med unga människor. Nätdrogerna flödar in i Sverige. Men, många av dessa substanser säljs i dag helt legalt trots att de är livsfarliga och näst intill exakt påminner om t.ex. fentanyl som redan är narkotikaklassade.

Vi måste gemensamt sluta att vara så naiva. Rättssamhället ligger flera steg bakom dem som utnyttjar luckorna i befintlig lagstiftning. De som ytterst medvetet ändrar en liten molekyl, och helt plötsligt är livsfarliga nätdroger helt legala i väntan på byråkratins långsamma kvarnar.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör se över och sammanställa djupgående analyser av hur generisk klassificering av psykoaktiva substanser fungerar i Norge, Danmark, Irland och Storbritannien. I den internationella analysen bör även ingå att studera följderna av att vissa substanser som klassificeras som narkotika i slutändan visar sig inte vara detta.

Fördelen med generisk klassificering är att en substans är olaglig redan första gången den då når Sverige, under förutsättning att den omfattas av en generisk definition och att den i övrigt uppfyller kriterierna för att utgöra narkotika eller annan hälsofarlig vara.

Emma Henriksson (KD)

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Anders W Jonsson (C)

⁹ Källor: Remissvaren från Svenska Narkotikapolisföreningen och Svenska Kemisamfundet.

¹⁰ Källa: Remissvar från Lunds universitet.

Barbro Westerholm (L)